
Studium Generale kritiseert landelijk mestbeleid

Land van mest en mist.....

Uitspraken van
Prof. dr. ir. F.A.M. de Haan
op het Studium Generale 1990
van de Landbouw Universiteit
Wageningen, zoals opgetekend
door G.H. Bolt.

Voorschrift

Het is de bedoeling van de redactie, om regelmatig artikelen te plaatsen, die uitnodigen tot discussie. Hierbij zal zoveel mogelijk hoor en wederhoor worden gehanteerd.

In dit artikel wordt een aantal uitspraken van Prof. dr. ir. F.A.M. de Haan gepresenteerd.

De heer Drs. G. van der Lely van het Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij is uitgenodigd om op het onderstaande te reageren.

Het mestbeleid in Nederland blijkt vaak mistig te zijn. Dit kwam verleden jaar ook ter sprake tijdens het Studium Generale van de Landbouw Universiteit Wageningen (LUW). Aldaar gaf drs. G. van der Lely van het ministerie Landbouw, Natuurbeheer en Visserij op 31 januari een openbaar college onder de titel 'milieu en landbouwbeleid'.

Op verzoek van de organisatoren van het studium generale werd op dit college gereageerd door Prof. dr. Haan, hoogleraar Bodemhygiëne en Bodemverontreiniging aan de LUW. Deze zei hierbij ondermeer het volgende¹:

"Ik denk dat we de landbouw in zijn huidige manier van produceren, jammer genoeg, het verwijt moeten maken dat daarbij de korte-termijn economische belangen onacceptabel sterk prevaleren boven de lange termijn verantwoordelijkheid voor een leefbare wereld. Zelfs ook boven de lange termijn economische belangen van de landbouw zelf.Natuurlijk is landbouw een economische activiteit. Maar dan moet je de sommen over de kosten en baten wel netjes maken en ook de schadeposten eerlijk meenemen."

Wijzend op de uitgangspunten van duurzaamheid die alom met de mond worden beleden. Namelijk "voorzien in de behoefte van vandaag zonder aantasting van de mogelijkheid om ook te blijven voorzien in de behoeften van morgen", stelt De Haan dat het dikwijls moeilijk blijkt deze met elkaar in overeenstemming te brengen:

"Dit kan duidelijk worden geadstrueerd met het probleem van het mineralen-overschot uit de intensieve veehouderij. Die problematiek is daarom ook een goed voorbeeld omdat daar zo'n schrijnende verantwoordelijkheid ligt voor het beleid en de politiek, die ondanks tijdige en herhaaldelijke waarschuwingen geen bereidheid aan de dag hebben gelegd om op de ontwikkelingen in te grijpen toen dat nog kon. Met het gevolg dat nu echt gesproken moet worden van een welhaast onoplosbaar probleem."

Met betrekking tot de nitraatbelasting van het grondwater dat men in Nederland wil gebruiken voor drinkwaterbereiding, blijkt volgens De Haan dat de eigen gestelde norm van 50 mg/l sedert 1986 overschreden wordt:

"Laat staan dat we aan de EEG norm van 25 mg/l kunnen voldoen. En dit wordt de komende tientallen jaren alleen maar erger, want er komt nog steeds meer nitraat aan. Weliswaar hebben we nu wettelijke regelingen voor doseringen: de zogenaamde fosfaatnorm. Maar deze norm heeft noch met landbouwkundige bemesting, noch met milieuhygiënische maatregelen iets van doen, en is alleen maar zo hoog gekozen om het mest-overschot nog in een uitspreekbaar getal uit te kunnen drukken.

Dat betekent dus, dat we nu wettelijk hebben geregeld dat we ons grondwater nog voor vele decennia met nitraat mogen belasten. Maar goed, we kunnen dat nitraat eruit halen. Alleen, dat kost wel geld."

De Haan becijfert dan dat bij de kosten van nitraat-verwijdering uit drinkwater à 40 ct/m³, dit de gemeenschap jaarlijks tenminste 80 miljoen gulden zal kosten, voor vele tientallen jaren:

"Iets wat je natuurlijk wel mee moet nemen als je praat over hoeveel miljard onze landbouw bijdraagt aan de betalingsbalans, terwijl het natuurlijk niet deugt dat we zomaar zouden blijven accepteren dat we ons grondwater overbelasten (met nitraat). En de honderden miljoenen guldens die we in het oppervlakte-water beheer steken om fosfaatbelasting te bestrijden. Dat lijkt niet echt zinvol als we tegelijkertijd accepteren dat

we de bodem tot aan fosfaat-verzadiging volpompen. Over duurzaamheid gesproken!"

"En wat te denken van de koper-belasting van onze bodem. Deze is lokaal meer dan 50 maal de jaarlijkse onttrekking (via het gewas). Daarbij is de koper-additie aan het varkensvoer wel naar beneden gebracht, maar de varkensbezetting is evenredig toegenomen, zodat de cijfers nog steeds geldig zijn. Over duurzaamheid gesproken."

"Naar wordt verondersteld, zouden we de problemen kunnen oplossen door een technologische truc, namelijk grootschalige behandeling voor de drijfmesten. Dat moet dan wel echt grootschalig worden, want per 1 januari 1991 gaat de zogenaamde tweede fase in, en we zijn op praktijkschaal nog steeds geen stap verder gekomen. (Deze tweede fase) houdt in dat de doseringsnorm wordt aangescherpt en dat de regeling fosfaatverzadigde gronden ingaat."

De Haan maakt dan een rekenom:

- "- er moet in 1991 in elk geval 9 megaton mest uit de betrokken gebieden worden afgevoerd;
- de Mestbank schat de maximale afzet op 3 megaton;
- aldus een niet plaatsbaar overschot van 6 megaton.

Er is in de verste verte geen zicht op dat daarvoor een verwerkingscapaciteit beschikbaar zal zijn. In mijn ogen is het dan ook pure volksverlakkerij dat nu aansluitend op het in werking zijn van een proeffabriek van 1/20 megaton/j op de radio wordt omgeroepen dat er nu waarschijnlijk zelfs wel een mestfabriek met een verwerkingscapaciteit van 1/4 megaton/j gebouwd zal worden."

"De conclusie kan dan ook geen andere zijn dan dat er werkelijk geen perspectief is voor de intensieve veehouderij en dat, indien nu niet wordt ingegrepen, er alleen maar verliezers zullen zijn, zoals:

- het milieu
- de burger
- ook de veehouder zelf

Wat we nodig hebben: politieke moed! Om in te grijpen in de omvang van de veestapel, daar dit de enig mogelijke oplossing blijkt te zijn."

(N.B. Rond 1974 werd reeds gewaarschuwd dat het mis zou gaan met de stijgende produktie van mest; in 1989 ziet ministerie LNV nog geen reden tot inkrimping van de in deze 15 jaar sterk gegroeide veestapel).

'Wat we
nodig
hebben
is
politieke
moed'

Nu er weer zo'n driekwart jaar is verlopen sedert genoemde voordrachten in het kader van het Studium Generale LUW, vroegen we prof. de Haan wat hij op dit moment dacht van zijn destijds gemaakte opmerkingen. Prof. dr. ir. F.A.M. de Haan zond ons daarop het volgende commentaar:

Eigenlijk is de toestand alleen maar beroerder geworden. Wat is er namelijk ondertussen gebeurd? We hebben het zogenaamde NMP-plus gekregen. Hierin wordt gezegd dat er (een aantal) aanzienlijke aanscherpingen nodig zijn ten opzichte van het oorspronkelijke NMP. Daarnaast wordt weer zeer fraaie terminologie gebezigd zoals de noodzaak tot een trendbreuk in het denken over milieu-beleid. Dit maakt de vergelijking met wat er in werkelijkheid gebeurd is des te schrijnender.

Een van de echte maatregelen met betrekking tot Bodembescherming is de AMvB Gebruik Dierlijke Meststoffen. Daarin was een aanscherping voorzien in de toegelaten dosering met de invoering van de zogenaamde tweede fase per 1-1-1991.

Zo zou volgens de oorspronkelijke AMvB de fosfaatdosering op maïsland moeten worden teruggebracht van 350 kg P₂O₅ per ha per jaar naar 250 kg P₂O₅ per ha per jaar. Uiteraard betekent dit dat daarmee het "berekende" overschot (wat nog steeds veel en veel kleiner is dan het milieuhygiënische overschot) evenredig stijgt.

Momenteel wordt tevens een Wijziging Besluit Gebruik Dierlijke Meststoffen voorbereid met als belangrijkste aspecten:

1. Vastlegging van de doseringsnorm voor de derde fase.
2. Gefaseerde aanscherping van de doseringsnorm op maïsland in de tweede fase.
3. Gefaseerde invoering van ammoniakemissie-arme mest-aanwendingstechnieken.
4. Verlenging van de periode van het uitrijverbod.
5. Aanpassing van de procedure voor aanwijzing van fosfaatverzadigde gronden.

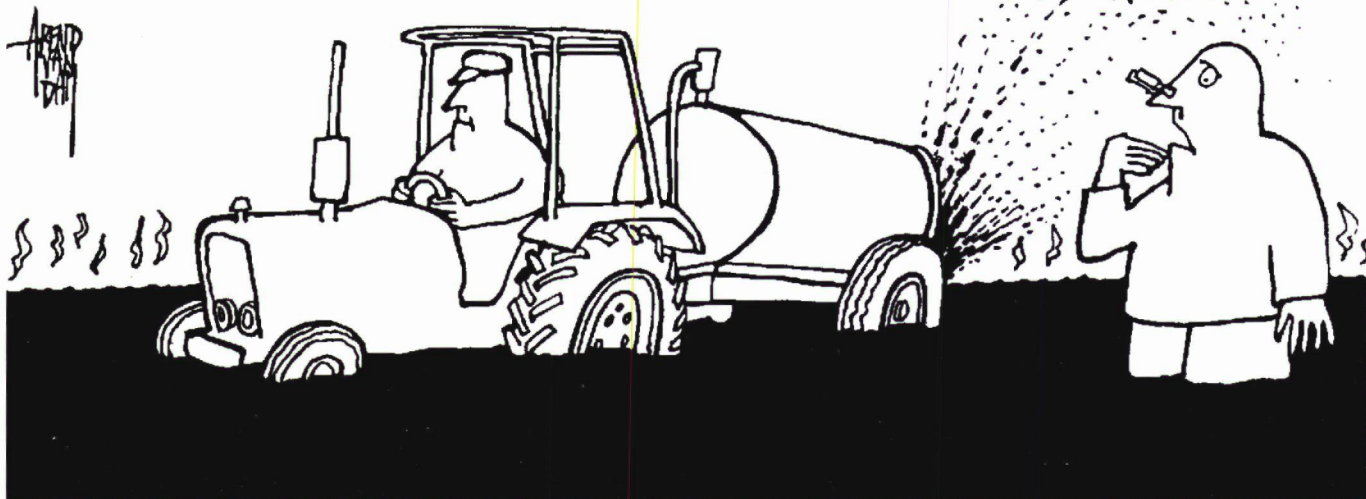
'Eigenlijk is de toestand alleen maar beroerder geworden'

Om met het laatste te beginnen: In 1990 bleek het areaal van de fosfaatverzadigde gronden met 290.000 ha groter dan aanvankelijk geschat. Het ligt in de bedoeling om in 1991 en 1992 ca. 60.000 tot 80.000 ha aan te wijzen in zogenaamde eco-

logisch gevoelige gebieden. In bijgaande figuur, ontleend aan Eijsackers, wordt geïllustreerd hoe schril dit areaal afsteekt bij het door het Staringcentrum geschatte verloop van de fosfaatverzadiging in het zandgebied in de periode 1970-2000.

Omtrent de gemaakte keuze merkt de TCB (technische commissie bodembescherming) in haar 'Advies Wijziging besluit ...' o.a. op:

"De commissie twijfelt eraan of de gebieden die thans als ecologisch waardevol worden gekenmerkt, ook in het verleden het intensiefst zijn bemest. Indien de mate van (thans reeds optredende) fosfaatverzadiging niet bij de prioriteitstelling in beschouwing is genomen, acht de commissie de kans buitengewoon groot dat als gevolg van bovenvermelde beleidskeuze grote delen van het grondwater in Nederland zullen worden opgeofferd aan de tekortkomingen en beperkingen van het huidige beleid".

Door de samenstelling van het voer te beïnvloeden kan tevens de samenstelling van de mest worden gewijzigd. Ten aanzien van fosfaat o.a. zijn hierin positieve resultaten bereikt. De P-doseringsnorm wordt echter niet aangepast aan deze verlaagde fosfaatgehalten. Hierdoor wordt een versterkte verontreiniging van bodem en grondwater met andere elementen als het ware "gelegaliseerd". Wel aanpassen van de dosering impliceert uiteraard een evenredige vergroting van het overschot.

Met betrekking tot de emissie-arme aanwending van de mest dient te worden bedacht dat hierdoor de directe aanvoer van stikstof naar de bodem ter plaatse evenredig zal toenemen. Dit betekent, bij niet benutting door de gewassen van deze extra N-gift, een versterkte uitspoeling naar grond- en oppervlaktewater. Om nitraatbelasting van dit water tegen te gaan moet regelgeving met betrekking tot de N-dosering worden ingevoerd. Indien dit gebeurt, neemt het "berekende" mestoverschot, evenals door de aanwijzing van fosfaatverzadigde gronden, sterk toe.

Het geheel overziende kan dan ook slechts worden geconstateerd dat, zo ergens, op het mestoverschot in Nederland wel heel in het bijzonder de "Wet van behoud van ellende" van toepassing is. De enige mogelijkheid om deze wet buiten werking te stellen is verkleining van de mineralenproductie en/of het exporteren van mineralen uit de mest naar gebieden elders in de wereld (bijvoorbeeld waar de grondstoffen voor het voer vandaan komen), waar ze nuttig aangewend kunnen worden. Dit laatste vergt technologische aanpak op een schaal (6 miljoen ton per jaar volgens de "berekeningen", maar minstens het 2,5 voudige daarvan op milieuhygiënische gronden) die naar mijn overtuiging niet uitvoerbaar is per 1 januari 1995, de datum waarop volgens voormalig minister Braks "de stal op slot gaat" indien deze mestverwerking dan niet op de vereiste schaal beschikbaar is.

Inmiddels blijkt nu officieel uit een recent rapport van de Rekenkamer wat ingewijden reeds lang wisten, namelijk dat ondanks de interimwet gericht op het beëindigen van de uitbreiding van de veestapel van november 1984 er sindsdien nog steeds een sterke toename van het aantal dieren (ca. 15% voor kippen en ca. 30% voor varkens) is opgetreden.

De enige realistische optie, indien het Milieubeleid ons werkelijk ernst is, blijft naar mijn mening dan ook inkrimping van de veestapel. Voorkomen moet worden dat straks gesuggereerd wordt dat niet voorzienbaar was, dat de technologie per 1 januari 1995 niet beschikbaar zou zijn op de vereiste schaal (evenzeer als in het verleden werd gesteld dat de ontwikkeling van de mestproductie niet voorzienbaar zou zijn geweest ondanks alle gegeven waarschuwingen). Daardoor zal dan opnieuw uitstel van de "plotseling" noodzakelijke maatregel van veestapelinkrimping worden beleid, met alle desastreuze gevolgen voor het milieu vandien.

Het feit dat de optie van veevermindering, ondanks alle negatieve signalen voor het milieu, nog steeds niet politiek bespreekbaar is, duidt erop dat er geen echte bereidheid is om in werkelijkheid uit te voeren wat zo fraai wordt beleden in NMP

en NMP-plus. Het argument dat ontwikkeling rond mestverwerking daardoor zou worden gefrusteerd geldt niet, omdat we de eventueel (en hopelijk) per 1 januari 1995 beschikbare verwerkingscapaciteit hard genoeg nodig zullen hebben om ten aanzien van de milieukwaliteit nog te redden wat er te redden valt.

Reeds nu dient ook het beleidsspoor van veevermindering te worden geïnitieerd. Effectuering van het in het NMP zo geroemde begrip "duurzaamheid" dwingt hiertoe. Afwezigheid van bereidheid hiervoor zou er mijns inziens op wijzen dat de noodzaak tot effectuering van een ander NMP-begrip, namelijk de zogenaamde "verinnelijking", vooral van toepassing verklaard moet worden op de eerstverantwoordelijken voor het milieubeleid, de politici zelve.

Literatuur

1. Uitgave "Beleid en Universiteit 1".

Van het Bureau Studium Generale, Landbouw Universiteit Wageningen.